

علی اکبر دهخدا

<http://www.mahnaaz.com/>

عمر بسیار باید در سر فلک را

تا اگر مادر کیتی چو تو فرزند برآید

علی اکبر دهخدا در حدود سال 1297 ه.ق. در تهران متولد شد. هنگامیکه یک سال بیش نداشت، پدرش وفات یافت و وی زیر نظر توجهات مادر خود به تحصیل ادامه داد. در آن زمان شیخ غلامحسین بروجردي برای تعلیم و تربیت دهخدا تعیین شد و وی زبان عربی و

علوم دینی را نزد وی آموخت. چند سال بعد که مدرسه سیاسی در تهران تأسیس شد، دهخدا در آن مدرسه به تحصیل پرداخت و زبان فرانسه را در این مدرسه آموخت.

همزمان با آغاز مشروطیت، وی با همکاری مرحوم جهانگیرخان و مرحوم قاسم خان، روزنامه معروف صور اسرافیل را منتشر کرد که از جراید بنام و مهم صدر مشروطیت بود. جذاب ترین قسمت این روزنامه یک ستون طنز بود که تحت عنوان «چرند و پرند» به قلم دهخدا و با امضای «دخو» نوشته می شد. سبک نگارش این ستون در ادب فارسی بی سابقه بود و مکتب جدیدی را در عالم روزنامه نگاری و نثر معاصر فارسی پدید آورد.

دهخدا با شجاعت و جسارت تمام همه مفاصد اجتماعی و سیاسی آن روزگار را با روش طنز در آن مقالات منتشر می کرد. وی یکی از بنیانگذاران طنز در ایران است. مقالات او آتش در جان مستبدان و درباریان می انداخت.

نمونه ای از طنز این بزرگمرد سیاست و فرهنگ ایران را می خوانیم:

گفت: نخور! عسل و خربزه با هم نمی سازند، و خورد. یک ساعت دیگر، طرف را دید مثل مار به خودش می پیچید. گفت: نخور! این دو با هم نمی سازند. گفت: حالا که این دو با هم ساخته اند که من را از میان بردارند.

مقالات طنز آمیز دهخدا به خاطر آنکه به زبان مردم کوچه و بازار نوشته شده و به خدمت همان مردم در آمده بود و دردها و نیازهای آنان را باز می گفت در قلب مردم نفوذ

بسیار کرده بود و خوانندگان بسیار داشت. صور اسرافیل مهمترین روزنامه دوره اول مشروطیت در ایران بود.

پس از درگذشت «مظفرالدین شاه» و به روی کار آمدن «محمد علی میرزا» و مخالفت وی با مشروطیت و آزادیخواهان به دستور وی مجلس به توپ بسته شد و جمعی از آزادیخواهان تبعید و دستگیر شدند و دهخدا که جز گروه آزادیخواهان بود به پاریس تبعید شد. وی در آنجا و سپس در سوئیس به انتشار مجدد روزنامه صور اسرافیل دست زد. هر نسخه آن به گوشه ای از دنیا میرفت و مرکز نشر صور اسرافیل، به مرکز مراجعات ایرانیان مشروطه طلب تبدیل شده بود.

پس از تبعید محمد علی میرزا، دهخدا به استدعای مشروطه طلبان به ایران آمد و به عنوان نماینده به مجلس شورای ملی راه یافت.

در دوران جنگ جهانی اول، دهخدا در یکی از روستاهای چهارمحال بختیاری ایران سکونت داشت و پس از پایان جنگ به تهران بازگشت و از امور سیاسی کناره گرفت و به کارهای علمی و فرهنگی مشغول شد و تا پایان عمر پر ثمر خویش، به مطالعه و پژوهشهای خود ادامه داد.

استاد علی اکبر دهخدا از خبره ترین و فعال ترین استادان ادبیات فارسی در روزگار معاصر است که بزرگترین خدمت به زبان فارسی در این دوران را انجام داده است. لغت نامه بزرگ دهخدا که در بیش از پنجاه جلد به چاپ رسیده است و شامل لغات زبان فارسی با معنای دقیق و اشعار و اطلاعاتی درباره آنهاست و کتاب امثال و حکم که شامل همه ضرب المثل ها و احادیث و حکمت ها در زبان فارسی است خود به تنهایی نشان دهنده دانش و شخصیت علمی مرحوم استاد دهخدا می باشند.

«لغت نامه» دهخدا یکی از آثار ارزنده اوست که حاصل بیش از چهل سال زحمات شبانه

روزي او مي باشد. اين كتاب در بيست و شش هزار و چهار صد و هفتاد و پنج صفحه سه ستوني به قطع رحلي با تعداد شش هزار دوره، امروز در دسترس فارسي زبانان است. حدود نيمي از كتاب لغت است با معني و شاهد و نيم ديگر آن اعلام تاريخي و جغرافيايي است. اين اثر بزرگ حاوي كلييه لغات فرهنگهاي خطي و چاپي فارسي و عربي است و در نقل آنها بسياري از غلط هاي گذشتگان تصحيح شده است و بسياري از لغات تركي، مغولي، هندي، فرانسوي، انگليسي، آلماني، روسي، ..... متداول در زبان فارسي نيز در اين فرهنگ آمده است. براي صحيح خوانده شدن لغات در جلوي هر كلمه حروف حرکت دار به كار رفته است. علاوه بر اين مزاياء، يك دوره مفصل دستور زبان فارسي نيز در لغتنامه آمده است.

وقتي دكتور مصدق از دادگاه لاهه بازگشت و با انتشار اوراق قرضه از مردم كمك خواست، علامه دهخدا براي او نوشت :

" مبلغ ده هزار تومان براي مصارف ملي بلاعوض تقديم داشتم. اين آخرين چيزيست كه

از مال دنيا دارم و از كوچكي آن شرمسارم "

علامه دهخدا بعد از 28 مرداد 32 مورد تعقيب قرار گرفت .او از جواني عشق به

كارهاي سياسي داشت .

مي توان گفت در ميان انديشمندان معاصر ايران علامه دهخدا جلوه فروزنده اي داشت و بايد او را بزرگمرد فرهنگ نوين ايران خواند. او سرشار از عشق به فرهنگ وطن بود و نامي بلند در ميان دانشمندان ايراني داشت كه آثار ابدي و جاويدان از خود به يادگار گذاشته است.

از نوشته های علامه دهخدا می توان به آثار زیر اشاره کرد:

1. امثال و حکم
2. ترجمه عظمت و انحطاط رومیان
3. ترجمه روح القوانين
4. فرهنگ فرانسه به زبان فارسی
5. ابوریحان بیرونی
6. تعلیقات بر دیوان ناصر خسرو
7. دیوان سید حسن غضنوی
8. تصحیح دیوان حافظ
9. تصحیح دیوان منوچهری
10. تصحیح دیوان فرخی
11. تصحیح دیوان مسعود سعد
12. تصحیح دیوان سوزنی
13. تصحیح لغت فرس اسدی
14. تصحیح صحاح الفرس
15. تصحیح دیوان ابن یمین
16. تصحیح یوسف و زلیخا

17. مجموعه مقالات
18. پندها و کلمات قصار
19. دیوان دهخدا

سرانجام دهخدا در ساعت شش و ربع بعد از ظهر روز دوشنبه هفتم اسفندماه 1334 هجری شمسی در خانه مسکونی خویش به رحمت ایزدی پیوست. جنازه آن مرحوم به شهر ری مشایعت و در ابن بابویه در مقبره خانوادگی مدفون گردید.

یادش جاودان باد